

Handlingsplan for Vest-Agder-museet 2026

Vest-Agder-museet skal gjennom bevaring, forskning, formidling og fornying gi publikum gode opplevelser og ny innsikt i livet på Agder, samt knyttet til våre nasjonale ansvarsområder.

Nedenstående handlingsplan for 2026 bygger på strategisk plan 2023 – 2027 samt fagplaner for de ulike arbeidsområdene og innsendt søknad til Kulturdepartementet med derværende prioriteringer. Handlingsplanen vil i sin tur danne grunnlaget for avdelingenes årsplaner.

Museets strategiske plan omfatter:

- Solid kunnskapsproduksjon
- Relevant formidling
- Helhetlig samlingsutvikling
- Trygg ivaretagelse
- Aktiv samhandling
- Organisasjonsutvikling
- Forretning

Vest-Agder-museet som organisasjon kan grovt deles i tre:

- Administrasjonen løser fellesoppgaver innenfor økonomi, administrasjon, personal og strategisk myndighetskontakt.
- Fagseksjonen løser felles oppgaver innenfor FOU, samlingsforvaltning, koordinering av fellesprosjekter, design, bistand til utstillingsproduksjon, fotobevaring, forskning og markedsføring. Konservatorene i fagseksjonen har også fagansvar for sine respektive tema og arbeider tett med avdelingene om disse.
- Det er ved de geografiske avdelingene/besøksmålene publikum primært treffer museet. Avdelingene har ansvar for formidling, bygningsvern og ivaretagelse og registrering av egne samlinger og anlegg, forskning og kunnskapsoppbygning på eget fagområde osv.

Handlingsplanen vil primært peke på noen hovedprioriteringer innenfor museets aktivitet. En mer detaljert fremstilling vil finnes i avdelingenes årsplaner og årshjul, som utarbeides etter at budsjettet er vedtatt.

Et sentralt punkt i museets arbeid, er å styrke aktiviteten ute i avdelingene og på de ulike besøksmålene. Dette skal gjøres i dialog med samfunnet vi er en del av. Samtidig har museet en sentral oppgave knyttet til å bevare den samlede mengden antikvariske bygg, gjenstander, foto osv. Museets samlinger er grunnmuren og grunnkapitalen i museets virksomhet.

Budsjettet gjenspeiler en svært stram økonomi. De begrensede rammene gir utfordringer både knyttet til vedlikehold/sikring av samlingene og det å kunne gi publikum et godt og variert tilbud. Vest-Agder-museet er en arbeidsintensiv organisasjon. Teknisk-industrielle kulturminner som Sjølingstad Uldvarefabrik, Setesdalsbanen og Hestmanden krever store ressurser for å kunne opprettholdes i drift.

Handlingsplanen bygger på tilskudds- og finansieringsnivå slik de er lagt til grunn i budsjettet. Dette betyr at aktiviteten både kan bli redusert, eller økt, ut fra hvor vidt innsendte søknader blir innvilget eller avslått og ut fra endelig tilskuddsnivå fra eiere og andre tilskuddsgivere.

Museet har de siste årene hatt fokus på samlingsforvaltning og utstillingsproduksjon ved avdelingene vest i ansvarsområdet. Dette har gitt nye basisutstillinger i Mandal, Lista, Flekkefjord og snart Tingvatn, samt mange registrerte gjenstander fra Lista og Flekkefjord. I 2026 vil fokuset i større grad måtte være rettet inn mot arbeid med nytt museumsbygg på Odderøya.

Faglige satsingsområder

Den røde tråden i Vest-Agder-museets arbeid skal være «Vi forteller din historie».

Museets samfunnsrollearbeid er en viktig del av virksomheten og er knyttet opp mot mange av museets avdelinger. Museet definerer arbeidet som det å gi en stemme til de som ofte ikke blir hørt og de historiene som ofte ikke blir fortalt. Dette arbeidet skal forankres i, og springe ut av, museets øvrige virksomhet.

Ut over de ovenfor nevnte to hovedpunktene er museets faglige satsingsområder knyttet til:

- Avdelingenes egenhistorie/lokalhistorie.
- Militær- og krigshistorie, med særlig fokus på 2. verdenskrig og den kalde krigen.
- Maritim historie, med særlig fokus på plastbåtens historie.
- Industrihistorie.
- Bygningsvern og byggeskikk.

Solid kunnskapsproduksjon

I begrepet «solid kunnskapsproduksjon» ligger både forskning, men også handlingsbåren kunnskap og museenes rolle som kunnskapsinstitusjoner i sine regioner og lokalsamfunn.

Vest-Agder-museet vedtok høsten 2019 ny forskningsplan som skisserer hovedlinjene i museets forskningsarbeid. Sentralt står museets faglige prioriteringer: Samfunnsrolle, militær-/krigshistorie, industrihistorie, nyere maritim historie med vekt på plastbåt, bygningsvern og avdelingenes lokalhistorie. Museet vil i 2026 starte arbeidet med revisjon av planen for 2019, samt omdanne denne til en mer helhetlig FOU plan (Forskning og utvikling).

Vest-Agder-museet skal være en aktiv deltaker i forskernettverk Agder sammen med bl.a. Aust-Agder-museum og arkiv, Arkivet freds og menneskerettighetssenter og Universitetet i Agder. Nettverket vil i 2026 arbeide med å utvikle samarbeidsformene og legge om Agderseminaret for å bli en bedre ressurs for faglig utvikling ved historieinstitusjonene i landsdelen. Museet har også avtale med UiA om hospitering og arbeidspraksis for studenter.

Vest-Agder-museets ansatte har begynt å ta i bruk Cristin (etter hvert Cris/NVA) for å innrapportere utført arbeid i henhold til Cristins hovedkategorier.

Mye av museets forskning vil de neste årene være knyttet opp mot innholdet i utstillinger og annen formidling i det nye museumsbygget.

Ved mange av museets avdelinger drives en aktiv kunnskapsoppbygning knyttet til immateriell kulturarv. Sjølingstad Uldvarefabrik dokumenterer hvordan gamle håndverk på fabrikken ble utført og arbeider sammen med eksterne aktører med rekonstruksjoner av gamle stoff; Setesdalsbanen holder ved like kompetanse i drift og vedlikehold av damplokomotiver, mens Hestmanden gjør tilsvarende når det gjelder dampskip. Bygningshåndverkerne bidrar til å holde ved like og videreformidle tradisjonelle håndverksteknikker.

Arbeidet med museets formidling, enten det er lokalhistoriske utstillinger eller annen formidling, fordrer i mange tilfeller forskning og kunnskapsinnhenting for å kvalitetssikre informasjon som grunnlag for formidling av ny og spennende viten til publikum. Noe av museets forskning utføres gjennom nasjonale museumsnettverk, blant annet Nettverk for arbeiderkultur og arbeidslivshistorie.

Museet har mål om flere ansatte med konservatorer NMF-godkjenning og sikter i 2026 sikter vi mot én ny NMF-godkjenning. Dette forutsetter at aktuelle kandidater gis mulighet til å skrive fagfellevurderte artikler som publiseres enten i museets egne årbøker, eller i andre tilsvarende kanaler. Ansatte med stilling knyttet til forskning skal bruke minst 20 % av tiden til dette. Museet vil gjennom pressemeldinger og kronikker jobbe aktivt for å fremme nye forskningsresultater i media. Museets forskere skal publisere to artikler på DigitaltMuseum/museets nettside.

Relevant formidling

I perioden 2025-2028 vil mye arbeid være rettet inn mot etableringen av nytt museumsbygg. Bygget kan grovt deles i: By- og regionhistorisk utstilling (basisutstilling), båthall og flytende utstilling med maritim historie/plastbåtens nasjonale historie, lokaler for temporære utstillinger, konserveringsatelier og utstillingsverksted. Bygget skal være et møtested og vil være en ressurs i museets arbeid med inkludering og samfunnsrolle. Museet vil i 2026 arbeide med faglig innhold i utstillingene.

Felles formidlingsprosjekt i perioden vurderes som innhold i nytt museumsbygg. VAMs formidling skal koble fysiske gjenstander, immateriell kulturarv og digital formidling.

Alle utstillingsprosjekter vurderes mtp. bærekraft/gjenbruk og involvering. Museet vil arbeide for bedre universell utforming ved avdelingene.

VAM skal i 2026 ha fem digitale utstillinger og flere fagartikler skal formidles på DigitaltMuseum.

Vest-Agder-museet vil i 2026 arbeide videre med tilrettelegging og formidling for ulike målgrupper ved alle avdelingene. Prioritering av publikumssegmenter ved de ulike avdelingene vil bli redegjort for i museets markedsstrategi for 2026. Arbeidet med utvikling av undervisningstilbud i og utenfor DKS videreføres.

Som ledd i musets samfunnsrollearbeid videreføre ordningen med gratis årskort til familier med utfordrende økonomi, flyktninger og asylsøkere.

Tilbudet til barn og unge videreutvikles, særskilt i skolens ferier. Vest-Agder-museet tilstreber aktivitetsbaserte opplegg for sine gjester, taktilt og digitalt.

Formidlingen av «Haubitsanlegget» på Odderøya skal være ferdig før sommeren 2026.

Museet har fått midler til å videreutvikle formidlingen av arkivet etter «Rusleturbøkene» ved hjelp av nyskapende digital teknologi.

Fasilitetene for både publikum og ansatte ved Kristiansand museum er dårlige. Det gjennomføres i 2026 en mulighetsstudie med tanke på å avklare opprusting av dagens bygningsmasse, flytting av gammel bygning for gjenbruk eller nybygg. Søknad om opprusting av publikums og kontorfasiliteter i Mandal sendes 2025, svar forventes i statsbudsjettet for 2027.

Museet skal være en aktiv deltaker i samfunnet og arbeide for synlighet og tilstedeværelse også utenfor museets egne avdelinger. Vi tilbyr utstillinger i det offentlige rom, skoleturneer, foredrag, by- og bygdevandringer og deltar i fellesinitiativ og festivaler i lokalsamfunnene.

Samlet besøkstall 2026: 150 000 (Realiseringen av nytt museumsbygg gjør at Odderøya museumshavn må holder stengt, og det er mindre kapasitet til store arrangementer. Derfor forventes ikke økning i besøk)

Arbeid nytt museumsbygg på Odderøya

2026 vil være hovedåret for byggingen av det nye museumsbygget. Bygget skal overtas høsten 2027. I starten på året vil fokus være på sikre at de funksjonene som skal være i bygget, blir ivarettatt på en god måte i samspillsfasen. Videre i 2026 vil fokuset dreie seg om gjennomføring og at de vedtatte føringene blir fulgt opp.

Når det gjelder utstillingene, vil utformingen av disse bli satt ut på anbud i 2026. Grunnlaget for anbudsutsettingen vil være faglige grunnlag og dreiebøker utarbeidet 2025/26.

Nytt navn på museet skal landes i 2026.

Prosjektet «Mitt museum» om hvordan det nye museet skal bli «landets mest tilgjengelige» og tiltrekke seg nye brukergrupper, vil foregå parallelt med byggingen.

Museet vil legge stor vekt på involvering av både faglige interessenter og beboere/brukere av området rundt.

Helhetlig samlingsforvaltning

VAMs samlinger skal være relevante og gjenspeile samfunnet museet de er en del av. Museets gruppe for materiell samtidsdokumentasjon arbeider for inntak av gjenstander som dokumenterer viktige hendelser, samfunnsdebatter eller aspekter ved folks hverdag i inneværende år/nære fortid.

Vest-Agder-museet vil i 2026 videreføre arbeidet med innflytting til nytt magasin. Bedre oversikt over samlingene gir både økt sikkerhet og bedre muligheter for forskning og formidling. En god oversikt over samlingene er også en forutsetning for arbeidet med utstillingene i det nye museumsbygget på Odderøya. Totalt skal 2500 nye gjenstander være registrert og 1000 av disse være publisert på Digitalt museum.

Som ledd i arbeidet med flytting av samlingene foretas også avhending av gjenstander som er ødelagt eller fremstår som ukomplette og uten kildeverdi. Avhending vurderes av avhendingskomiteen.

Museets inntak av nye gjenstander skal være i tråd med innsamlingsplan og faglige fokusområder. Inntak skal være vurdert av inntakskomiteen.

Museet benytter Primus i samlingsarbeidet. Publisering skjer på Digitalt museum og Agderbilder. I forbindelse med nytilsatt fotoarkiv (2024) starter arbeidet med revitalisering av Agderbilder i 2025.

Vest-Agder-museet mener privatarkiv er en viktig del av en helhetlig samfunnsdokumentasjon og mener dette bør samles inn og bevares parallelt med gjenstander, muntlige beretninger osv. Med dette som bakgrunn vil museet arbeide for at disse oppgavene legges til VAM når statsarkivet ikke lenger ønsker å løse disse oppgavene.

Trygg ivaretakelse

Vest-Agder-museet overtok høsten 2022 nytt magasin. I 2026 vil arbeidet innen samlingsforvaltning fortsatt bli preget av flytting av gjenstander til nytt magasin og omrokking i andre magasiner som følge av dette. Arbeidet med å flytte ut av magasinene ved Kristiansand museum starter opp.

Museet viderefører arbeidet med bygging av ny vognhall på Setesdalsbanen. Hallen er 125x20 meter. Når denne står ferdig i 2027 vil alt bevaringsverdig rullende materiell som Setesdalsbanen har ansvar for være under tak. I tillegg vil museet starte arbeidet med istandsetting/oppføring av traktorstall på Grovane stasjon og fullføre istandsetting av «Lillebu», også ved Setesdalsbanen.

Vedlikeholdssituasjonen for det rullende materiellet ved Setesdalsbanen vil ha et særlig fokus også i 2025. Museet er i innsputt på lokomotivrevisjoner. Arbeidet utføres i England.

Vest-Agder-museet forvalter 130 bygninger, hvorav 103 er antikvariske bygg. Noen av byggene er blant de viktigste kulturminnene på Agder. Museet har fire ansatte knyttet til antikvarisk bygningsvern, to av disse har stillinger kombinert med vaktmesteroppgaver. Det avsettes egne ressurser og søkes eksternt finansiering til opprusting og vedlikehold av den antikvariske bygningsmassen i tråd med fremdrifts- og prioriteringsplaner. Museet har søkt Kulturdep. om styrking av den faste staben knyttet til antikvarisk bygningsvedlikehold. Agder fylkeskommune har for 2026 avsatt 2 millioner ekstra til bygningsvern i Vest-Agder-museet. Styret i Vest-Agder-museet har også avsatt en million ekstra fra disposisjonsfond. I tillegg søkes kommuner, Jernbanedirektoratet, Riksantikvaren, private fond og stiftelser om støtte. Med dette som bakgrunn prioriteres i 2025 nedenstående prosjekter. Disse er i tråd med museets 5-års plan for antikvarisk vedlikehold. Forutsatt finansiering:

- Waages hus og Åptahuset i Farsund
- Låve i Vanse, Lista
- Stiftamtmannens paviljong, fjøs og badstue ved Kristiansand museum
- Videre istandsetting Frostestad mølle ved Sjølingstad Uldvarefabrik.

Gjennom opplæring og dokumentasjon skal ansatte og frivillige sikre den håndbårne kunnskapen knyttet til driften på Sjølingstad, Setesdalsbanen, Hestmanden og bygningsvern.

Museet skal ivareta sine flytende fartøy på en sikker, men også antikvarisk korrekt, måte og sikre at disse innehar pålagte sertifikater. Det er søkt ekstra tilskudd til vedlikehold for både Hestmanden og Solstrand.

Museet skal følge opp ROS-analysen med søknader om tilskudd og gjennomføring av tiltak i tråd med plan.

Aktiv samhandling

Vest-Agder-museet skal sammen med Aust-Agder-museum og arkiv og Arkivsenter Sør sikre god fremdrift og konkrete resultater av tettere samarbeid mellom de tre institusjonene i tråd med samarbeidsavtale og handlingsplan som vedtas før nyttår 2025. Dette som oppfølging av arbeidet med fremtidig arkiv- og museumsstruktur på Agder. Den pågående utredningen knyttet til privatarkiv i vestre del av Agder er del av dette arbeidet.

Vest-Agder-museets avdelinger skal være viktige faglige og sosiale møteplasser i sine lokalsamfunn. Museets faglige og kvalitative standard skal legges til grunn for all aktivitet. Museets slagord er: "Vi forteller din historie".

Museets samfunnsrollearbeid er knyttet til å løfte tema som ofte ikke omtales i historieformidlingen og involvere lokalbefolkningen i formidlings og utviklingsprosjekter.

Ett viktig involveringsprosjekt er «Mitt museum», hvor en gjennom tjenstedesign skal utforske hva som skal til for at flere barn/unge bruker museet og hva som skal til for at de som ikke bruker museet i dag vil oppfatte det nye museumsbygget som en relevant møteplass.

Frivillige skal være en viktig ressurs i museet. Ved Hestmanden og Setesdalsbanen bemanner frivillige skip og tog, samt bidrar med kompetanse i bevaringsarbeidet.

Museet skal ha tett samarbeide med de andre museene på Agder, særlig innen samlingsforvaltning, bygningsvern og formidling. Museet har flyttet inn i fellesmagasin med Lindesnes fyrmuseum, samlokalisert med Kunstsilo.

Vest-Agder-museet skal samarbeide med museer, Arkivet freds og menneskerettighetssenter og Universitetet i Agder om Forskernettverk Agder.

Museet og Universitetet i Agder samarbeider om utplassering av studenter innen humaniora og kunsthøgskolen.

Arkivet freds og menneskerettighetssenter og Vest-Agder-museet samarbeider om krigsseilerhistorie.

Museets ansatte deltar aktivt i faglige nettverk, både i regi av Kulturdirektoratet, men også f.eks. nettverket for museumsbanene, Norsk Fartøyvernforening osv.

Vest-Agder-museet samarbeider aktivt med Visit Sørlandet om både markedsføring og arrangementer.

Museet leder og drifter Agderbilder.

Samarbeidet med kommuner, reiseliv/næringsliv om Lister som folkevandringstidsregionen videreføres.

Forretning

De statlige bevilgningene er blitt mindre de siste årene. Dette medfører at museet må skaffe mer av sine midler selv, enten gjennom økt egeninntjening eller gjennom private tilskudd til konkrete prosjekter. Det vil bl.a. være viktig å avklare forholdet mellom krav til økt inntjening og ønsket om lavterskel/gratis adgang ved enkelte avdelinger. Museets arbeid med digital markedsføring som skal gi økt synlighet og bidra til mer oppmerksomhet og flere fysiske besøk.

Museet vil også i 2026 arbeide for økt «mersalg» ved sine avdelinger. Museet gjennomførte i 2024-25 en pilot knyttet til utvikling av museumsbutikkene ved Kristiansand kanonmuseum og Kristiansand museum. Museet er opptatt av å underbygge avdelingenes egenart og ønsker at vare- og suvenirtilbudet også skal gjenspeile dette. Piloten ble testet ut sommersesongen 2025, og vil bli evaluert vinteren 2025/26 med tanke på justeringer/videreføring i 2026.

Museet skal videreføre arbeidet med å digitalisere arbeidsflyten for å kunne bruke personalressursene mer rettet mot museets kjerneoppgaver. Det arbeides også videre med å flytte mer salg av billetter, produkter (bøker og garn) og andre tjenester over på nett. Fra 2026 innfører museet felles årskort med Aust-Agder museum og arkiv.

Museet skal i 2026 landet på nytt billettsystem som også er tilpasset det nye museumsbygget. Her vil VAM samarbeide med AAMA og hente erfaringer fra Kunstsilo.

Markedsføring av museets aktiviteter er viktig og Vest-Agder-museet skal være synlige der våre målgrupper søker informasjon og inspirasjon i analoge og digitale kanaler.

Markedsføring av museets aktiviteter er viktig og Vest-Agder-museet skal være synlige der våre målgrupper søker informasjon og inspirasjon i analoge og digitale kanaler. Alle museene jobber målrettet med organisk synlighet på Facebook og Instagram og på våre nettsider. Vi har print og digital bannerannonsering og «content» saker gjennom Polaris (Fvn og Sørlandsavisene) og bannerannonsering i Schibsted (VG, Aftenposten, Finn.no, E24 m.f.). Dette kommer i tillegg til digital annonsering hos Meta (Facebook, Instagram), Google, YouTube og i diverse reiselivsmagasiner. Museet er hovedpartner hos Visit Sørlandet sammen med de viktigste reiselivsbedriftene på Sørlandet (Dyreparken, Kunstsilo, Kilden, Aquarama m.f.).

Organisasjonsutvikling

Vest-Agder-museet er en geografisk spredd organisasjon med et stort spekter av ansatte med ulike fagkompetanse og arbeidsfelt. For å skape felles forståelse for virksomhetens mål er det viktig å bygge en gjennomgående «vi-kultur». Fellessamlinger er viktige møtearenaer for å sikre involvering og eierskap til felles mål, samt å være et møtepunkt i de ulike faggruppene. Fellessamlingene er i tillegg viktige sosiale arenaer der det bygges kollegiale bånd på tvers av avdeling og fag. Museets studieturer for alle ansatte hvert annet år, bl.a. i 2026. Turen kombinerer faglig påfyll og nettverksbygging med sosialt samvær.

Byggingen av nytt museumsbygg vil påvirke organisasjonen, ikke minst i Kristiansand. Det er viktig med god involvering og informasjon for å unngå usikkerhet blant ansatte. Ny organisering vil bli utarbeidet i 2026, med sikte på start implementering i 2027.

For å bygge en felles bedriftskultur ønsker museet å arbeide med å videreutvikle tverrfaglig samarbeid internt (og eksternt) og med faglig utvikling blant alle yrkesgrupper i museet gjennom kompetanseheving. Kulturbygging og kompetanseheving er viktige virkemiddel for å utvikle museet som en attraktiv arbeidsgiver, både ift. å beholde godt kvalifiserte ansatte og for å rekruttere nye.

Museet innfører fra 2026 nye maler for utarbeiding av årsplaner og årshjul. Dette vil gjøre det lettere for avdelingene å både planlegge og måle egen virksomhet.

Felles rutiner og verktøy for økonomistyring, HMS/internkontroll og personal styrkes og digitaliseres ytterligere, og informasjonsflyt internt forblir et viktig fokusområde. Dette skal skje i tråd med utarbeidet strategi som bl.a. definerer nyhetsbrev, fellesområder i teams og e-post fra direktør og administrasjon som viktige kanaler. Systematisk arbeid med forebyggende HMS, internkontroll og FDV systemer, både på institusjons- og avdelingsnivå, i tråd med lov- og avtaleverk er et viktig fokusområde.

FNs bærekraftsmål og ICOMs etiske regelverk er viktige rettesnorer i museets arbeid, både innenfor organisasjonsutvikling og innenfor de øvrige av museets arbeidsfelt. Mangfold og likestilling er fokusområder gjennom arbeidet med åpenhetsloven, der både menneskerettigheter og arbeidsrettigheter er fokusområder. Arbeidet med åpenhetsloven foregår både internt og eksternt, på leverandørnivå. Bærekraft og gjenbruk skal være et gjennomgående fokus når det gjelder nybygg, etablering av nye utstillinger og øvrige deler av museets virksomhet.

John Olsen 1. november 2025
Direktør